

BESLUIT VAN GEDEPUTEERDE STATEN VAN DRENTHE INZAKE VERGUNNING OP BASIS VAN ARTIKEL 2.7 LID 2 VAN DE WET NATUURBESCHERMING (WNB) EN ONTHEFFING OP BASIS VAN DE ARTIKEL 3.3 jo 3.8 VAN DE WNB

Vergunning-/onthefinghouder	: Energiepark Pottendijk b.v.
Bedrijfslocatie	: Herenstreek 47 7885 AT Nieuw Dordrecht
Locatie voornemen	: Plangebied tussen Emmer-Erfscheidenveen en de N391
Activiteit	: Exploitatie van een Energiepark (windmolens en zonnepanelen)

De exploitatiefase van het windpark bedraagt 16 jaar en de exploitatiefase van het zonnepark 30 jaar. Het besluit wordt voor het windpark afgegeven voor een periode vanaf het moment van afgifte tot 16 jaar na ingebruikname van de laatste windturbine en voor het zonnepark voor een periode vanaf het moment van afgifte tot 30 jaar na ingebruikname van het zonnepark.

Besluit

Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben besloten op basis van bijgevoegde motivering (bijlage 1 en 2):

- I. een Wnb-vergunning voor het onderdeel gebiedsbescherming te verlenen aan bovengenoemde bedrijfslocatie op basis van artikel 2.7 lid 2 van de Wnb.
- II. een Wnb-ontheffing voor het onderdeel soortenbescherming te verlenen voor de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.1 lid 1 en artikel 3.5 lid 1 van de Wnb voor wat betreft het 'opzettelijk doden' c.q. 'opzettelijk doden in hun natuurlijke verspreidingsgebied' van de volgende beschermde vogelsoorten: aalscholver, kneu, spreeuw, toendrarietgans, veldleeuwerik, vink, ringmus, zwarte kraai, gele kwikstaart, kleine karekiet, geelgors, kievit, rietgors, roodborsttapuit, blauwborst, wilde eend, laatvlieger, gewone dwergvleermuis, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis.
- III. een ontheffing te verlenen van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.1 lid 2 van de Wnb voor het vernielen van verblijfplaatsen van buizerd en sperwer en voor artikel 3.5 lid 4 van de Wnb voor het (tijdelijk) wegnemen van leefgebied van de poelkikker (zonnepark).
- VI. de aanvraag te weigeren voor vogelsoorten waarvoor minder dan 1 slachtoffer per jaar wordt verwacht.
- VII. De aanvraag en bijlagen maken deel uit van dit besluit.

1. Algemene voorschriften

- 1.1 Dit besluit wordt slechts afgegeven voor de hierboven beschreven verbodsbepalingen en genoemde soorten.
- 1.2 Dit besluit geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd, voor zover in dit besluit zelf niet anders is aangegeven.
- 1.3 De vergunning-/onthefinghouder dient onverwijld contact op te nemen met de Provincie Drenthe indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als bedoeld in voorschriften 1.1 en 1.2 noodzakelijk zijn.
- 1.4 Dit besluit kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de vergunning-/onthefinghouder of haar rechtsopvolgers of in opdracht van de vergunning-/onthefinghouder

handelende (rechts-)personen. De vergunning-/onthefinghouder of haar rechtsopvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.

- 1.5 Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een afschrift van dit besluit en de bijbehorende brief ten alle tijden op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichthouders of opsporingsambtenaren.
- 1.6 De vergunning-/onthefinghouder dient, zodra de datum van aanvang van de werkzaamheden bekend is, doch uiterlijk 7 dagen van tevoren, hiervan melding te maken bij de Provincie Drenthe. Dit kan door een e-mail te sturen naar yth@drenthe.nl.
- 1.7 De vergunning-/onthefinghouder dient, zodra de datum van ingebruikname van het windpark dan wel het zonnepark bekend is, hiervan melding te maken bij de Provincie Drenthe. Dit kan door een e-mail te sturen naar yth@drenthe.nl.
- 1.8 De vergunning-/onthefinghouder dient een ecologisch werkprotocol op te stellen met daarin de in dit besluit genoemde voorschriften. Daarnaast dienen hierin in ieder geval voorschriften opgenomen te worden die de zorgplicht waarborgen tijdens de aanleg van het energiepark ten aanzien van eventueel aanwezige soorten in het plangebied, inclusief de sloten en veenwijken. Alle betrokken partijen, met name ook de uitvoerenden op de bouw- of projectlocatie, dienen van het werkprotocol op de hoogte gesteld te worden. Het werkprotocol dient ten alle tijden aanwezig te zijn op de locatie en dient uiterlijk drie weken voor de start van de aanlegwerkzaamheden ter kennisgeving te worden toegestuurd aan GS (per e-mail naar yth@drenthe.nl).

2.1 Specifieke voorschriften Windpark

- 2.1 Bouwwerkzaamheden dienen uitgevoerd te worden buiten het broedseizoen, tenzij voorafgaand aan de werkzaamheden maatregelen zijn getroffen om het broeden van vogels te voorkomen en/of een deskundige heeft aangetoond dat het plangebied en de invloedssfeer van de werkzaamheden vrij is van broedende vogels.
- 2.2 Om slachtoffers onder vleermuizen te beperken dient de cut-in speed van de turbines ingesteld te worden op 5-6 m/s op het moment dat:
 - de vleermuizen actief zijn (1 april tot 15 oktober) en tussen zonsondergang en zonsopkomst en
 - de temperatuur boven de 10 graden Celsius is en
 - er geen neerslag is.

2.2 Specifieke voorschriften Zonnepark

- 2.3 Voorafgaand aan de werkzaamheden dient 3,5 hectare hoogwaardig foerageergebied voor de buizerd en de sperwer in de directe omgeving van het plangebied gerealiseerd te worden, zoals aangegeven in paragraaf 5.3 in de Aanvullingen Zonnepark Pottendijk (BugelHajema, 30 april 2019).
- 2.4 De werkzaamheden dienen uitgevoerd te worden buiten de kwetsbare periode (half oktober tot half april) voor de poelkikker. Indien dit niet mogelijk is dient het plangebied door middel van een amfibieënscherm afgeschermd te worden van de watergang. Dit scherm dient ten minste 50 cm hoog te zijn en tenminste 10 cm diep ingegraven te worden. De plaatsing van het scherm moet ruim voor de overwintering van de poelkikkers plaatsvinden. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kan deze periode eerder of later beginnen. De periode voor het plaatsen van het scherm dient daarom afgestemd te worden met een ecologisch deskundige op het gebied van poelkikkers.

- 2.5 De nieuwe brugverbinding tussen MSV Motodrome en het zonnepark over de vaart dient op ten minste 2 meter boven het wateroppervlak (uitgaand van gemiddelde zomerpeil) te worden gerealiseerd.
- 2.6 Een ecologisch deskundige dient een concreet plan op te stellen voor de inrichting van het foerageergebied voor buizerd en sperwer. Dit foerageergebied moet gerealiseerd zijn voordat begonnen wordt met de werkzaamheden voor het zonnepark.
- 2.7 Een ecologisch deskundige dient aanwezig te zijn bij het plaatsen van het amfibieënscherm.

3. Monitoring

- 3.1 Het aantal aanvaringsslachtoffers onder vogels (waaronder ook de kwalificerende niet-broedvogelsoort toendrarietgans) dient jaarlijks te worden gemonitord. De ontheffinghouder dient monitoring van de door de windturbines veroorzaakte slachtoffers uit te voeren na ingebruikname van de eerste 8 windturbines en op basis van een monitoringsplan. Dit monitoringsplan dient binnen uiterlijk drie maanden voor het operationeel worden van de windturbines ter kennisname te worden toegestuurd aan GS (per e-mail naar yth@drenthe.nl). Bij het opstellen van dit plan dient in ieder geval rekening gehouden te worden met de specificatie, de onderbouwing van de zoekintensiteit en de periode waarin monitoring plaatsvindt naar slachtoffers onder de vogels. Het bevoegd gezag besluit op het plan binnen 10 weken na ontvangst. De windturbines kunnen pas in gebruik worden genomen na instemming van het monitoringsplan door GS.
- 3.2 In de monitoringsrapportage dient in ieder geval vermeld te worden:
 - Verwacht aantal slachtoffers per soort onder vogels, zoals aangegeven in de aanvraag.
 - Geteld aantal slachtoffers per soort onder vogels per monitoringsperiode.
 - De (weers)omstandigheden waaronder de slachtoffers vallen.
 - Een beoordeling van het aantal daadwerkelijk aangetroffen slachtoffers onder vogels afgezet tegen het aantal verwachte slachtoffers onder vogels en de verhouding van de daadwerkelijk aangetroffen vogelslachtoffers ten opzichte van de 1% ORNIS-mortaliteitsnorm.
 - Eventueel voorgestelde aanvullende maatregelen om slachtoffers te beperken.
 - Tijdstip en duur van momenten dat de turbines worden stilgezet of in vrijloop langzaam draaien om slachtoffers onder vleermuizen te beperken.
 - Functioneren van het aangelegde foerageergebied voor buizerd, sperwer en eventueel andere soorten.
- 3.3 Jaarlijks vóór 1 maart van het jaar, volgend op het jaar waarop de rapportage betrekking heeft, dient een rapportage van deze monitoring aan GS te worden overlegd. Deze kan per e-mail naar yth@drenthe.nl worden verzonden. Naar aanleiding van de monitoring kan GS besluiten aanvullende voorschriften op te nemen in de ontheffing of voorschriften aan te passen dan wel in te trekken.
- 3.4 Wanneer uit de monitoring blijkt dat er onvoorziene significant negatieve effecten optreden op (de instandhoudingsdoelstellingen van de betreffende) soorten, dan worden in overleg met de Provincie Drenthe zo snel mogelijk maatregelen getroffen om deze effecten ongedaan te maken dan wel te beperken.
- 3.5 De ontheffinghouder kan, nadat tenminste drie jaren na ingebruikname van de windturbine is gemonitord en indien de monitoringsresultaten niet in negatieve zin afwijken van de verwachte aantal slachtoffers onder vogels, als neergelegd in aanvraag, een verzoek bij GS indienen tot intrekking van de verplichting tot monitoring. GS behouden gedurende de ontheffingsperiode de mogelijkheid om opnieuw een monitoringsverplichting op te leggen indien zij dit noodzakelijk achten.

4. Zorgplicht

- 4.1 De ontheffinghouder dient voldoende zorg in acht te nemen voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Activiteiten of werkzaamheden die leiden tot negatieve effecten op plant- of diersoorten dienen achterwege gelaten te worden, of zo uitgevoerd te worden waardoor de effecten beperkt of ongedaan gemaakt worden.
- 4.2 In navolging van het voorgaande voorschrift dient de ontheffinghouder rekening te houden met het broedseizoen van vogels. De werkzaamheden dienen zoveel mogelijk uitgevoerd te worden buiten het broedseizoen. Mocht dit niet mogelijk zijn, dient een deskundige voorafgaand aan de werkzaamheden het plangebied te controleren op in gebruik zijnde nesten. Als er in gebruik zijnde nesten worden aangetroffen dienen de werkzaamheden te worden uitgesteld tot na het broedseizoen. Het plangebied moet hiervoor worden vrijgegeven door de deskundige.

Zienswijze

Dit besluit is voorbereid met de uniforme openbare voorbereidingsprocedure, als bedoeld in afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht. Van 30 juni 2020 tot en met 10 augustus 2020 heeft het ontwerpbesluit ter inzage gelegen. Tijdens deze termijn zijn geen zienswijzen binnengekomen.

Gedeputeerde Staten voornoemd,
namens dezen,

A. Venekamp,
Teammanager Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving

Afschrift aan:

- Vergunninghouder
- Het College van Burgemeester en Wethouders van Emmen (digitaal)
- BügelHajema (digitaal)

Beroep

Belanghebbenden die het niet eens zijn met dit besluit kunnen binnen zes weken na publicatie van deze beschikking beroep indienen bij Rechtbank Noord-Nederland. Voor meer informatie over de beroepsprocedure zie <http://provincie.drenthe.nl/loket/bezwaarschriften/>.

Bijlage I: Algemene informatie

1. De aanvraag

1.1. Datering en inhoud van de aanvraag

Energiepark Pottendijk b.v. heeft een aanvraag voor een vergunning op basis van artikel 2.7 lid 2 van de Wet natuurbescherming en twee aanvragen voor een ontheffing op basis van artikel 3.1 lid 1 en 2 & artikel 3.5 lid 1 en 4 van de Wet natuurbescherming ingediend voor de bouw en exploitatie van 14 windturbines. De vergunninghouder heeft BügelHajema Adviseurs B.V. gemachtigd voor het indienen van deze aanvraag. De aanvraag is door ons ontvangen op 19 april 2018. De aanvraag maakt deel uit van deze beschikking. Deze documenten zijn onlosmakelijk met de aanvraag verbonden:

- gedateerd en ondertekend aanvraagformulier;);
- Bijlage 1 - activiteitenplan vergunningsaanvraag Wnb;
- Bijlage 3 - overzichtskaart projectgebied (vervallen);
- PB_19-4-18_bijlagen (passende beoordeling)
- gedateerde en ondertekende machtiging;
- brief wijziging vergunningsaanvraag windpark Pottendijk.

Op onze verzoeken van 26 juli 2018 en 14 februari 2020 hebben wij op 30 april en 1 mei 2019 en op 2 maart en 26 maart 2020 aanvullende gegevens van de aanvrager ontvangen. Deze documenten zijn onlosmakelijk met de aanvraag verbonden:

- aanvulling vergunning Wnb windpark Pottendijk;
- aanvulling ontheffing Wnb windpark Pottendijk
- aanvulling ontheffing Wnb zonnepark Pottendijk
- PB energiepark Pottendijk_24-4-19_incl. bijlages
- memo stikstof 02-03-2020
- AERIUS_bijlage_20200227155424_RZXVCHbJnZF
- aanvullingen per mail d.d. 26 maart 2020

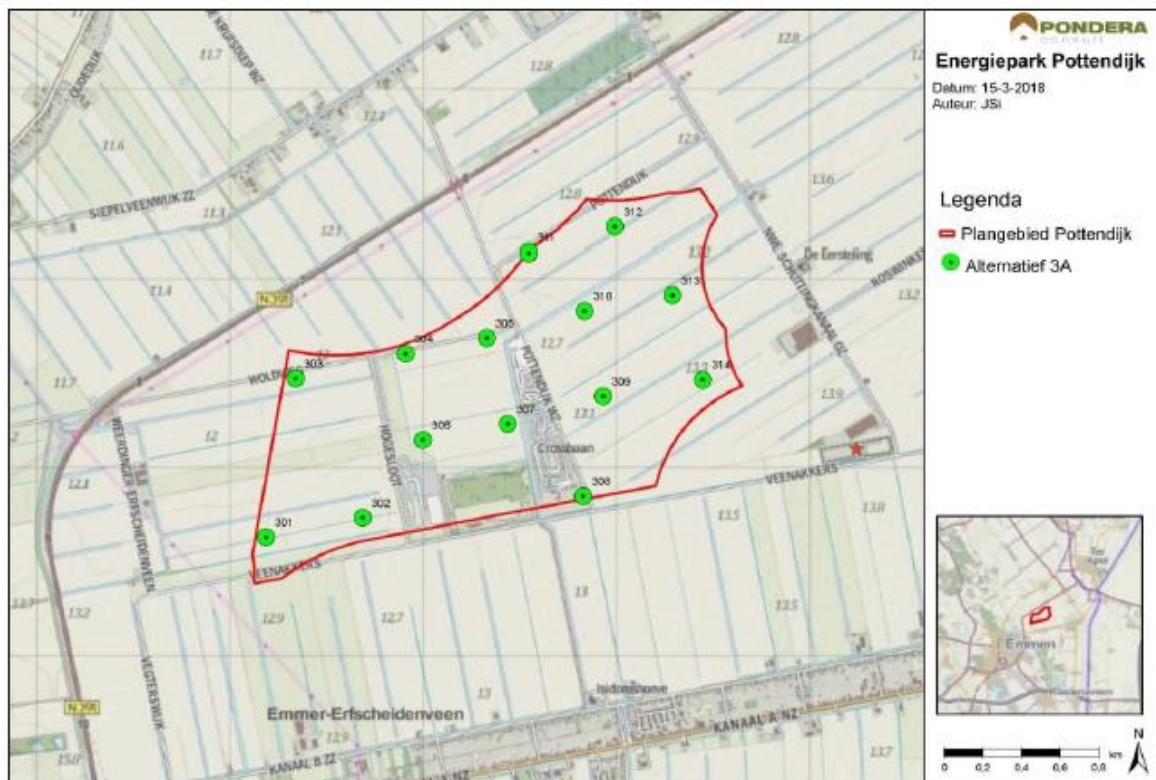
1.2. Het voornemen

Beoogd voornemen is de realisatie van een energiepark bestaande uit windmolens en zonnepanelen. Het projectgebied ligt ten noordoosten van Emmen en is globaal gesitueerd tussen Emmer-Erfscheidenveen en de N391. De begrenzing van het projectgebied wordt weergegeven in figuur 1.

Windpark

Het voornemen bestaat uit de realisatie van 14 windturbines. De coördinaten van de windturbine posities zijn opgenomen in tabel 1 in uw vergunningsaanvraag. Figuur 1 geeft de windturbineposities op de kaart weer.

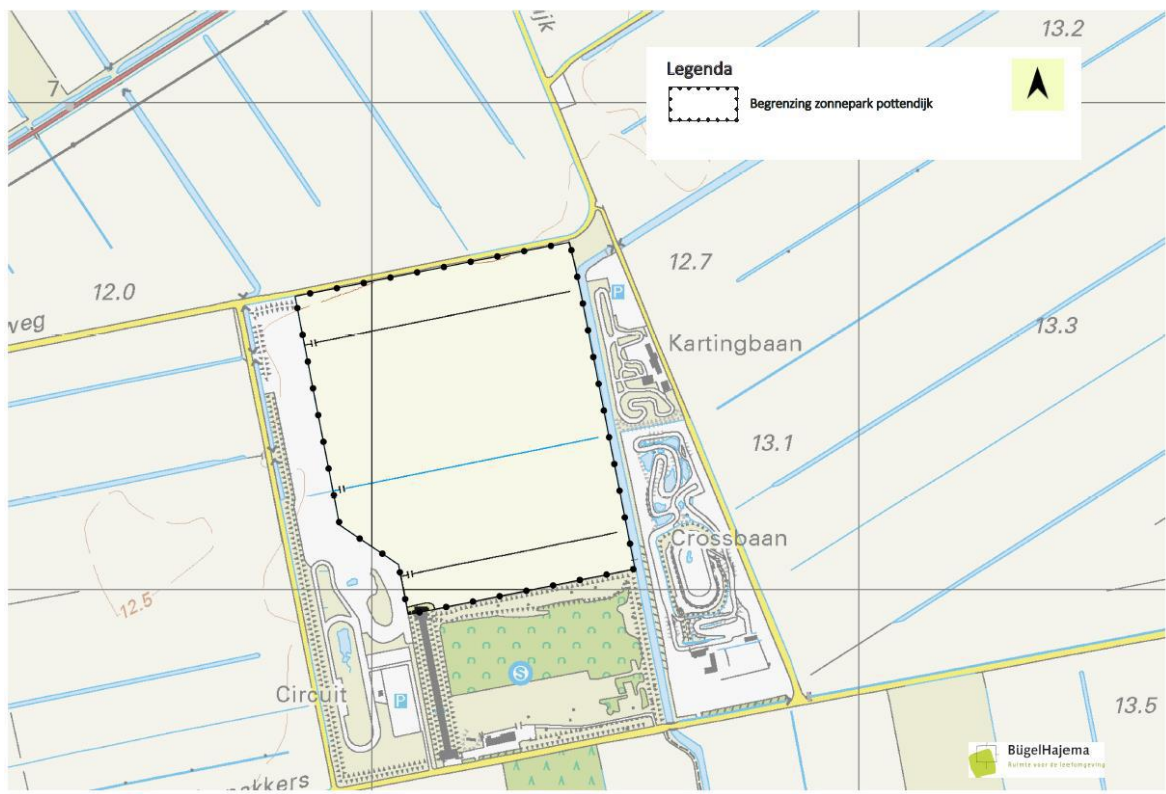
Op het moment van indiening van de aanvraag is nog niet bekend welk windturbintype wordt gerealiseerd. De definitieve keuze van de windturbines vindt op een later moment plaats. Er zal een keuze worden gemaakt tussen 3 windturbintypes: Siemens 4.2 MW; Siemens 3.6 MW; Nordex 3.6 MW. De formaten van deze windturbintypen zijn vrijwel gelijk. Voor het plangebied Pottendijk is een opgave van 50,5 Megawatt (MW) aan opgesteld vermogen aan windturbines vastgesteld.

Figuur 1. Windturbineposities (groene stippen) van windpark Pottendijk.

Zonnepark

De ontheffinghouder is voornemens een zonnepark te realiseren bestaande uit een veldopstelling van zonnepanelen over een oppervlakte van circa 35,54 hectare. Het plangebied voor het zonnepark valt binnen het plangebied van het voorgenoemde windpark. De panelen worden geplaatst op een frame van ongeveer 2 meter hoog. Het frame wordt in de bodem verankerd met palen tot 1 meter diepte. Onder de frames worden gras, veldbloemen en lokaal aanwezige planten ingezaaid. Om het zonnepark wordt ter beveiliging een hek geplaatst van 2 meter hoog. Aan de noordzijde wordt een aarden wal, met een hoogte van ongeveer 2,5 meter aangelegd.

Figuur 2. Ligging van het zonnepark te midden van het plangebied waarin de windmolens komen te staan

1.3 Doel project

Het project bestaat uit de realisatie van een energiepark met windturbines en een zonnepark. De 14 windturbines worden verspreid over het projectgebied geplaatst. De formaten van de turbines zijn weergegeven in tabel 2 (Aanvulling vergunningsaanvraag Wnb windpark Pottendijk –30 april 2019). Het zonnepark wordt centraal in het projectgebied gerealiseerd (zie figuur 2). Tussen MSV Motodrome en het zonnepark wordt een nieuwe brugverbinding aangelegd over de vaart op ten minste 2 meter boven het wateroppervlak.

Aanlegfase

Bij realisatie van het wind- en zonnepark worden wegen aangelegd ten behoeve van het transport van bouw materiaal naar de bouwplaats in de aanlegfase, maar ook ten behoeve van de controle en het onderhoud van het wind- en zonnepark tijdens de gebruiksfase. Hierbij wordt vegetatie verwijderd en grond vergraven en op enkele locaties worden delen van watergangen gedempt.

De bouw van de windturbines bestaat uit de aanleg van de fundering voor de turbines en aansluitend de plaatsing van de windturbineonderdelen. Bij realisatie van de windturbines wordt groot materieel ingezet, zoals heistellingen, graafmachines en betonmolens. Ten behoeve van de inzet van dit materieel is, behalve de aanleg van de toegangswegen, ook de aanleg van (tijdelijke) platforms op de bouwlocaties nodig. Bij de aanleg van de platforms en de bouw van de windturbines wordt vegetatie verwijderd, grond vergraven en op enkele locaties worden delen van watergangen gedempt.

Gebruiksfase

Tijdens de gebruiksfase worden met uitzondering van reguliere controles en onderhoudswerkzaamheden in het wind- en zonnepark geen nieuwe activiteiten mogelijk gemaakt.

Bijlage 2: Gebiedsbescherming

1. Wettelijk kader

Voor het realiseren van projecten of verrichten van andere handelingen welke gelet op de instandhoudingsdoelstellingen voor een Natura 2000-gebied de kwaliteit van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten in dat gebied kunnen verslechteren of een significant versturend effect kunnen hebben, moet het bevoegd gezag beoordelen of toestemming kan worden verleend op grond van artikel 2.7, tweede lid en artikel 2.8, van de Wnb. De aangevraagde vergunning wordt verleend op basis van de artikelen 2.7 en 2.8 van de Wnb.

2. Bevoegd gezag

In de Wnb is vastgelegd dat er voor besluiten met effecten op Natura 2000-gebieden altijd sprake is van één bevoegd gezag (artikel 1.3 Wnb). Dit zijn de Gedeputeerde Staten van de provincie waar het project of andere handeling (in hoofdzaak) wordt gerealiseerd of wordt verricht. Omdat de activiteit in dit geval plaatsvindt op het grondgebied van de provincie Drenthe zijn wij bevoegd hierover te beslissen.

3. Vergunningplicht

Op basis van de aanvraag en de daarbij behorende stukken hebben wij beoordeeld of het aangevraagde project en/of handeling schadelijke gevolgen kan hebben voor de natuurlijke kenmerken van de gebieden, zoals beschreven in de instandhoudingsdoelstellingen van deze Natura 2000-gebieden.

Wij hebben geconstateerd dat er geen sprake is van een project of handeling conform een vastgesteld beheerplan. Verder is er geen sprake van bestaand gebruik, in overeenstemming met de wet. Het project kan wel gevolgen hebben voor de instandhoudingsdoelstellingen, maar er is geen sprake van significant negatieve effecten. De activiteit is vergunningplichtig in het kader van art. 2.7 Wet natuurbeschermingswet.

4. Relevante Natura 2000-gebieden

In de Passende Beoordeling bij de structuurvisie windenergie Emmen (Wisgerhof, 2015) zijn de effecten op potentiële locaties voor windenergie reeds getoetst aan de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden. Het ging hierbij om een Passende Beoordeling op hoofdlijnen voor potentiële locaties voor windparken in de gemeente Emmen. Dit heeft er onder meer mee te maken dat concrete plannen voor de windparken op dat moment nog niet waren uitgewerkt. De Passende Beoordeling uit 2015 biedt echter wel kaders voor de effectbeoordeling in de voorliggende Passende Beoordeling voor windpark Pottendijk. Dit geldt met name voor de afbakening van de voor het project relevante Natura 2000-gebieden en –doelen.

Met uitzondering van effecten door verzuring en vermesting kunnen negatieve effecten op kwalificerende habitattypen en habitatsoorten van Natura 2000-gebieden door de grote afstand tot Natura 2000-gebieden op voorhand worden uitgesloten.

In de Passende beoordeling voor de structuurvisie zijn de relevante Natura 2000-gebieden en -soorten bepaald op basis van de maximale foerageerafstand van aangewezen vogelsoorten. De door Wisgerhof (2015) gehanteerde maximale foerageerafstanden zijn gebaseerd op Van der Vliet et al. (2015) en zijn begrensd op maximaal 30 km.

Wanneer gekeken wordt naar windpark Pottendijk blijven drie Natura 2000-gebieden over (met uitzondering van stikstofdepositie) waarvoor significant negatieve effecten niet op voorhand kunnen worden uitgesloten.

Hierdoor kan de effectbeoordeling van andere effecten dan stikstofdepositie worden beperkt tot de volgende gebieden:

- Bargerveen
- Dalum – Wietmarscher Moor und Georgsdorfer Moor
- Emstal von Lathen bis Papenburg

5. Effecten van het voornemen

Is sprake van significant negatief effect?

Gesteld kan worden dat er sprake is van een effect als ten gevolge van menselijk handelen een instandhoudingsdoelstelling van een Natura 2000-gebied niet gehaald zal worden.

Omdat het projectgebied op ruim 12,5 kilometer van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied Bargerveen ligt, kan op voorhand worden gesteld dat veel storingsfactoren niet aan de orde zijn. Zo is geen sprake van oppervlakteverlies van het Natura 2000-gebied, verzoeting, verzilting, verdroging, vernatting, verandering van de stromingssnelheid, verandering van overstromingsfrequentie, verandering van het substraat, verstoring door mechanische effecten in het Natura 2000-gebied, verandering van de populatiedynamiek en een bewuste verandering van de soortensamenstelling.

Effecten die wel potentieel op kunnen treden betreffen:

- Fysieke aantasting van leefgebied van Natura 2000-soorten buiten het Natura 2000-gebied.
- Verstoring van Natura 2000-soorten buiten het Natura 2000-gebied. Bij verstoring kan gedacht worden aan optische verstoring, verstoring door geluid, trilling en licht en barrièrewerking door het windpark.
- Aanvaringen met windturbines van aangewezen soorten van Natura 2000-gebieden (mechanische effecten).
- Verzuring en vermeting door stikstofemissie.

Op voorhand kan voor een aantal soorten van de betreffende Natura-2000-gebieden voor deze punten significant negatieve effecten niet uitgesloten worden. Daarom is ten behoeve van het energiepark een Passende Beoordeling (PB) opgesteld. De betreffende soorten worden weergegeven in tabel 1.

Gebied	Soort	Broedvogel/niet-broedvogel
Bargerveen	toendrarietgans	NB
	kleine zwaan	NB
Dalum-Wietmarscher Moor und Georgsdorfer Moor	kokmeeuw	B
Emstal von Lathen bis Papenburg	knobbelzwaan	NB
	kolgans	NB
	taiga-/toendrarietgans	NB
	wilde eend	NB

Tabel 1. Kwalificerende vogelsoorten van Natura 2000-gebieden waarvoor significant negatieve effecten niet op voorhand kunnen worden uitgesloten.

6. De Passende Beoordeling

Fysieke aantasting foerageergebied

Bij de aanleg van windturbines met bijbehorende toegangswegen in de akker- en graslandgebieden gaan zeer kleine stukken foerageergebied voor aangewezen niet-broedvogelsoorten verloren ten opzichte van het totaal beschikbare foerageergebied van de relevante aangewezen vogelsoorten in en om het projectgebied. Om dit kwantitatief te duiden kan worden gewerkt met de verstoringafstand van ganzen bij windturbines: dit is de afstand waarbinnen geen of weinig vogels foerageren. Verstoring is gradueel en neemt af met de afstand tot de turbine. Dichtbij de turbines foerageren in de regel geen vogels, op enige afstand daarvan wel.

De verstoringafstanden voor windturbines, die in de literatuur worden genoemd op basis van onderzoek, kunnen sterk per soort en soortgroep variëren. De verstoring van watervogels door windturbines bedraagt gemiddeld enkele honderden meters. Ganzen lijken gevoelig te zijn voor verstoring door windturbines en mijden turbines tot een afstand van 400 – 600 meter (Winkelman, 1989; Kruckenberg & Jaene, 1999; Koffijberg et al., 2003; Rees, 2012). Indien wordt uitgegaan van een oppervlakteverlies in een straal van 500 meter rond de turbine, komt dit overeen met ca. 79 ha per turbine. Bij 14 turbines gaat het in totaal dan om 1106 hectare. Ganzen kunnen met gemak afstanden van meerdere kilometers overbruggen tussen hun slaapplek en foerageerlocaties, waardoor het beschikbare oppervlak aan geschikt foerageergebied rondom het Bargerveen waarschijnlijk enkele honderden vierkante kilometers bedraagt. Het verlies aan foerageergebied rondom de turbines is minimaal ten opzichte van het totaal beschikbare areaal aan foerageergebied. Significant negatieve effecten op aangewezen vogelsoorten als gevolg van fysieke aantasting van het foerageergebied door de plaatsing van windturbines kunnen worden uitgesloten.

De aanleg van het zonnepark zorgt ervoor dat het akker- en graslandgebied centraal in het projectgebied niet langer beschikbaar is als foerageergebied voor gekwalificeerde niet-broedvogelsoorten. Dit gebied ligt ingeklemd tussen de terreinen van schietsportcentrum Emmen, MSV Motodrome, Kartcircuit Emmen en het testcircuit. De terreinen van schietsportcentrum Emmen en MSV Motodrome worden jaarrond gebruikt, zodat ook in de winter geluidsverstoring en in mindere mate ook optische verstoring optreedt. Het gebied is daardoor in de huidige situatie al niet of nauwelijks geschikt als foerageergebied voor de aangewezen soorten als toendrarietgans en kleine zwaan. Significant negatieve effecten op het foerageergebied van aangewezen vogelsoorten door fysieke aantasting treden door het voornemen niet op.

Optische verstoring

In de aanlegfase kan optische verstoring optreden door aanwezigheid van mensen en materieel in het projectgebied. In de gebruiksfase kan sprake zijn van optische verstoring door de windturbines in het projectgebied. Voor grasetende watervogels verstoringafstanden zijn verstoringafstanden bekend van 450 meter (Steinborn et al., 2011; Voslamber & Liefing, 2011). Fijn et al. (2007) hebben in het ECN-windturbine testpark in de Wieringermeer onderzoek uitgevoerd naar de effecten van windturbines op ganzen en zwanen. Foeragerende kleine zwanen en toendrarietganzen hielden gemiddeld respectievelijk 561 en 464 meter afstand ten opzichte van de dichtstbijzijnde windturbines aan. De minimale afstand tussen windturbines bedroeg respectievelijk 126 meter en 161 meter voor kleine zwaan en toendrarietgans (Fijn et al., 2007).

Binnen een afstand van ca. 500 meter van windturbines wordt dus minder gevoerd door beide soorten, terwijl kleine zwaan en toendrarietgans volledig afwezig zijn binnen 126 en 161 meter van de turbines.

De effecten van optische verstoring reiken bij effectafstanden van maximaal circa 500 meter niet ver buiten de grenzen van het projectgebied. Door de geluidsporten die centraal in het projectgebied worden beoefend valt het volledige invloedsgebied ruim binnen de 50 dB(A)-geluidscontour voor het geluidsportcentrum dat is opgenomen in het bestemmingsplan buitengebied uit 2011 (zie ook de effectbeoordeling van geluid). Bij dergelijke geluidsniveaus zal verstoring van vogels optreden (zie paragraaf 4.5), zodat het projectgebied in de huidige situatie al weinig geschikt tot ongeschikt is als foerageergebied voor aangewezen vogelsoorten. Bij het onderzoek van Fijn et al. (2007) viel bovendien op dat de vogels in de loop van de winter dicht bij de windturbines gingen foerageren. Het is dus goed mogelijk dat de verstoringafstand van circa 500 meter in werkelijkheid lager is en bijvoorbeeld afhankelijk is van gewinning of het voedselaanbod. Negatieve effecten op aangewezen vogelsoorten als gevolg van optische verstoring treden niet op.

Verstoring door geluid

De heiwerkzaamheden tijdens de aanlegfase duren 1 tot 2 dagen per turbine, zodat tijdens de bouw van de turbines gedurende circa 5 weken piekgeluiden optreden. Doordat de heiwerkzaamheden niet op meerdere plaatsen in het projectgebied tegelijk worden uitgevoerd, zal er uitgaande van een verstoringzone van 1.500 meter altijd sprake zijn van plekken binnen het projectgebied waar geen geluidsverstoring optreedt. Bovendien kunnen aangewezen vogelsoorten, gezien de korte periode waarbinnen heiwerkzaamheden worden uitgevoerd, uitwijken naar foerageergebied elders in het projectgebied of in de omgeving, waar in ruime mate alternatief foerageergebied voor de aangewezen vogelsoorten aanwezig is. De overige werkzaamheden tijdens de aanlegfase veroorzaken veel minder geluid, zodat effecten vergelijkbaar zullen zijn met de geluiden van de windturbines in de gebruiksfase. Significante negatieve effecten op aangewezen vogelsoorten als gevolg van verstoring door geluid kunnen worden uitgesloten.

Barrièrewerking

Windpark Pottendijk is een relatief klein windpark waarvan de maximale breedte van de oost westelijke richting minder dan 3 kilometer bedraagt. Zowel ten oosten als ten westen van het projectgebied zijn grote open akkergebieden aanwezig, zodat geen barrière zal ontstaan voor de relevante aangewezen vogelsoorten die van noord naar zuid en omgekeerd heen en weer pendelen tussen foerageergebieden en rustplaatsen. De maximale breedte van het windpark van noord naar zuid is kleiner en bedraagt minder dan 1,5 km. Ook hiervoor geldt dat zowel ten noorden als zuiden van het projectgebied grote open akkergebieden aanwezig zijn, zodat geen barrière zal ontstaan. Hooguit moeten vogels enkele kilometers uitwijken als zij het windpark willen ontwijken, maar dit zal niet leiden tot het onbereikbaar worden van foerageergebieden om het projectgebied en zal niet leiden tot uitval van vliegroutes tussen foerageergebieden en slaapplekken in het Bargerveen of in de Duitse Natura 2000-gebieden. Negatieve effecten op aangewezen vogelsoorten door barrièrewerking treden niet op.

Aanvaringsslachtoffers

Het Natura 2000-gebied Bargerveen is aangewezen voor tien broedvogelsoorten (blauwborst, blauwe kiekendief, geoorde fuut, grauwe klauwier, nachtzwaluw, paapje, porseleinhoen, roodborsttapuit, velduil en watersnip). Deze soorten zijn in de broedtijd (sterk) gebonden aan het Bargerveen en maken geen gebruik van het circa 15 kilometer noordelijker gelegen projectgebied. Sterfte onder kwalificerende vogels is voor deze soorten op voorhand met zekerheid uit te sluiten.

Het Natura 2000-gebied Bargerveen is aangewezen voor twee niet-broedvogelsoorten: kleine zwaan en toendrarietgans. Beide soorten zijn ook regelmatig in het projectgebied aanwezig; dit betreft mogelijk individuen die - vanwege hun grote actieradius - het Bargerveen als slaapplek gebruiken. Onder de kleine zwaan worden geen slachtoffers verwacht, een eventueel slachtoffer is als incident te beschouwen; het verwachte aantal slachtoffers onder de toendrarietgans bedraagt circa 4 vogels per

jaar. De verwachte additionele sterfte bij de toendrarietgans van circa 4 slachtoffers per jaar is ruim lager dan de 1%-norm op basis van de recente populatiegrootte van 70 vogels per jaar. In het Bargerveen bevindt het huidige winterpeil van de toendrarietgans zich ruim boven het instandhoudingsdoel. De verwachte 4 slachtoffers per jaar zullen geen negatief effect hebben op de populatieomvang van de soort in het Bargerveen. Derhalve zijn er als gevolg van het geplande windpark geen significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstelling van de toendrarietgans te verwachten.

De windturbines van windpark Pottendijk zullen jaarlijks enkele slachtoffers onder de kwalificerende niet-broedvogelsoort toendrarietgans van het Natura 2000-gebied Bargerveen veroorzaken. Het plan leidt in de gebruiksfase, afzonderlijk en in cumulatie met andere projecten, echter niet tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebied Bargerveen en andere Natura 2000-gebieden.

7. Cumulatie

Voor de cumulatie van effecten op Natura 2000-gebieden worden alle projecten getoetst die binnen 30 kilometer van Natura 2000-gebied Bargerveen liggen. In de passende beoordeling bij de structuurvisie windenergie Emmen is reeds beredeneerd dat de maximale foerageerafstand van de aangewezen vogelsoorten van het Bargerveen en andere Nederlandse Natura 2000-gebieden in de omgeving van het projectgebied niet meer dan 30 kilometer bedraagt. Dit betekent dat effecten op aangewezen soorten van Natura 2000-gebieden op een grotere afstand op voorhand kunnen worden uitgesloten. Bij de projecten binnen 30 kilometer afstand van het Bargerveen gaat het om de volgende projecten (waarvoor vergunning is afgegeven maar die nog niet zijn gerealiseerd):

- Windpark Drentse Monden Oostermoer
- Windpark Coevorden

Windpark N33 ligt weliswaar binnen 30 kilometer van het projectgebied, maar op te grote afstand van Natura 2000-gebied Bargerveen om effecten op aangewezen vogels van dit gebied te veroorzaken. Het Bargerveen is het enige Nederlandse Natura 2000-gebied waarop windpark Pottendijk in theorie significant negatieve effecten kan veroorzaken (toendrarietgans en kleine zwaan).

Eventuele aanvaringsslachtoffers van Duitse projecten en/of uit Duitse Natura 2000-gebieden worden in de cumulatietoets uitgesloten omdat het project niet binnen de veiligheidsafstanden van de relevante Duitse windparken ligt voor zowel de relevante broedende als niet-broedende vogelsoorten.

Bij Windpark Coevorden worden hooguit incidentele slachtoffers onder kleine zwaan en/of toendrarietgans verwacht (Boonman & Prinsen 2016). Cumulatieve effecten in het kader van Natura 2000 zijn met dit windpark dus niet aan de orde. Dit is wel het geval met Windpark Drentse Monden – Oostermoer, waar slachtoffers onder toendrarietgans worden verwacht. Onder deze slachtoffers kunnen jaarlijks circa 8 tot 12 vogels aan Natura 2000-gebied Bargerveen worden toebedeeld (Jonkvorst et al. 2015). De cumulatieve mortaliteit voor Toendrarietgans bedraagt dan circa 12 tot 16 slachtoffers per jaar. Dit is ruim onder de 1%-norm van 40 (op basis van het IHD) of 70 dieren (op basis van de populatiegrootte).

Ook in cumulatie kunnen significant negatieve effecten op het instandhoudingsdoel voor Toendrarietgans daarmee worden uitgesloten. Bij Windpark Drentse Monden – Oostermoer wordt net als in windpark Pottendijk hooguit een incidenteel slachtoffer onder Kleine zwaan verwacht. Van cumulatieve effecten is daardoor geen sprake. Bij de overige kwalificerende soorten van Natura 2000-gebied Bargerveen worden alleen onder Watersnip en Roodborsttapuit slachtoffers verwacht in Windpark Drentse Monden – Oostermoer, in de ordegrootte van 3–10 slachtoffers per jaar (Pondera, 2015). De afstand tot het Bargerveen is echter vele malen groter dan de actieradius van deze soorten, zodat daardoor geen sprake is van cumulatieve effecten.

8. Effecten als gevolg van stikstof

Uit de AURIUS-berekening voor het project is gebleken dat de realisatie van het wind- en zonnepark (worst-case) geen depositiewaarden boven de 0,00 mol/ha/jaar kent. Er treedt door de stikstofdepositie geen negatief effect op de in het kader van de Wnb beschermde Natura 2000-gebieden. Een vergunning van de Wnb is in het kader van de stikstofdepositie niet nodig.

9. Conclusie

Uit de Passende Beoordeling blijkt dat als gevolg van het realiseren van het windpark geen negatieve effecten zijn te verwachten op door de Habitatrichtlijn beschermde habitattypen en diersoorten binnen de nabijgelegen Natura 2000-gebieden. Effecten op broedvogelsoorten worden niet verwacht. Op basis van de Passende Beoordeling komt naar voren dat significant verstorende effecten (inclusief sterfte) met zekerheid zijn uit te sluiten.

Negatieve effecten op enkele niet-broedvogelsoorten zijn op voorhand niet uit te sluiten. Deze effecten zijn onderzocht. Significante negatieve verstorende effecten (inclusief sterfte) kunnen op basis van dit onderzoek met zekerheid worden uitgesloten.

Om te kunnen beoordelen of het aantal aanvaringsslachtoffers van de toendrarietgans na realisatie van het windpark gelijke tred houdt met de aantallen die op basis van modellen zijn voorspeld, is een voorschrift opgenomen voor monitoring.

BIJLAGE 3: Soortenbescherming

1 Wettelijk kader

1.1 Vogelrichtlijn

De aalscholver, kneu, spreeuw, toendrarietgans, veldleeuwerik, vink, ringmus, zwarte kraai, gele kwikstaart, kleine karekiet, geelgors, kievit, rietgors, roodborsttapuit, blauwborst, wilde eend, zijn beschermde inheemse vogelsoorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn en zijn zodoende beschermd op grond van artikel 3.1 van de Wnb.

- Op grond van artikel 3.1 lid 1 van de Wnb is het verboden om van nature in Nederland in het wild levende vogels van vogels als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn opzettelijk te doden of te vangen.

De buizerd en de sperwer zijn beschermde inheemse vogelsoorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn en zijn zodoende beschermd op grond van artikel 3.1 van de Wnb.

- Op grond van artikel 3.1 lid 2 van de Wnb is het verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.

Naast bovengenoemde soorten is er ontheffing aangevraagd voor vogelsoorten waarvoor de verwachting is dat er tussen de 0,5 en de 0,9 slachtoffer per jaar zal vallen. Hiervoor wijzen wij de aanvraag af omdat dit kan worden gezien als incidentele slachtoffers. Vanaf 1 slachtoffer per jaar is er geen sprake meer van een incidenteel geval en is ontheffing noodzakelijk.

1.2 Habitatrichtlijn, bijlage II van verdrag van Bern en Bijlage I van verdrag van Bonn

De laatvlieger, gewone dwergvleermuis, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis zijn beschermde inheemse soorten als bedoeld in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of Bijlage I bij het Verdrag van Bonn en zijn zodoende beschermd op grond van artikel 3.5 van de Wnb.

- Op grond van artikel 3.5 lid 1 van de Wnb is het verboden om in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage 1 bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.

De poelkikker is een beschermde inheemse diersoort als bedoeld in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn en is zodoende beschermd op grond van artikel 3.5 van de Wnb.

- Op grond van artikel 3.5 lid 4 van de Wnb is het verboden om voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.

1.3 Beoordelingsgronden ontheffing verlening

Op grond van artikel 1.10 lid 3 van de Wnb dienen wij bij het afgeven van een ontheffing op grond van de Wnb rekening te houden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en de regionale en lokale bijzonderheden. In dit geval zien wij, deze belangen in acht genomen, geen reden om de ontheffing anders vorm te geven.

Daarnaast blijkt uit de relevante wet- en regelgeving dat de aangevraagde ontheffing alleen kan worden verleend als er geen andere bevredigende oplossing bestaat, de ontheffing aangevraagd wordt onder een aangewezen belang en de gunstige staat van instandhouding van de soort niet in het

geding is. De ontheffinghouder heeft aangegeven te voldoen aan de voorwaarden zoals deze worden gesteld in artikel 3.3 lid 4 en artikel 3.8 lid 5 van de Wnb.

2.1 Windpark

2.1.1 Overwegingen

Naar aanleiding van het voornemen van ontheffinghouder voor het exploiteren van het windpark is ecologisch onderzoek uitgevoerd naar de effecten van de realisatie en de ingebruikname van de windturbines op beschermde plant- en diersoorten.

Op 23 februari 2018 is het plangebied bezocht om de geschiktheid van het plangebied voor beschermde natuurwaarden te beoordelen. Hieruit kwam naar voren dat aanvullend onderzoek noodzakelijk was naar vogels en vleermuizen. Deze onderzoeken hebben in 2018 plaatsgevonden conform Handleiding Sovon Broedvogelonderzoek (Vergeer et al. 2016), het Vleermuisprotocol (2017) en met behulp van radarmetingen.

Uit de resultaten van het onderzoek is gebleken dat er binnen het plangebied geen jaarrond beschermde vaste rust- of verblijfplaatsen van vogels of vleermuizen aanwezig zijn. Wel maakt het plangebied deel uit van het leefgebied van verschillende vleermuizen en vogels. Binnen het plangebied zijn territoria van 29 vogelsoorten vastgesteld, 32 soorten als de directe omgeving ook wordt meegenomen, waarbij er 196 broedpaartjes zijn waargenomen. Uit de resultaten van de batcorders is gebleken dat 8 vleermuissoorten in het gebied voorkomen.

2.1.1 Alternatievenafweging

Hernieuwbare energiebronnen zullen in de toekomst een belangrijke rol gaan spelen in de energievoorziening in Nederland, doordat ingezet wordt op de transitie van energie uit fossiele brandstoffen naar hernieuwbare energie. De keuze voor de locatie voor de bouw van de windturbines is gebaseerd op een zorgvuldig selectieproces, waarbij onder meer de effecten op natuurwaarden zijn meegenomen. Ook binnen het plangebied zijn plekken geselecteerd waarbij de effecten op natuurwaarden relatief klein zijn. De turbines worden geplaatst op open, intensief beheerde akkerpercelen. Delen van het gebied met opgaande beplanting en watergangen, waarbij hogere natuurwaarden worden verwacht, worden ontzien met voorliggende indeling van het gebied. Daarnaast is het windpark gesitueerd naast een schietvereniging en verschillende racecircuiten waardoor er al sprake is van geluidsverstoring in de directe omgeving. Het gebied heeft daarmee relatief lage natuurwaarden en is weinig geschikt voor verstoringgevoelige vogels. Het niet uitvoeren van het voornemen is niet wenselijk gezien de transitie die gemaakt moet worden naar duurzame energiebronnen. Ook voor de bescherming van natuurwaarden is dit noodzakelijk.

2.1.2 Belangenafweging

De ontheffinghouder geeft in de aanvraag aan te werken in het belang van *Volksgezondheid of de openbare veiligheid* (artikel 3.3 lid 4 sub b onder 1), in het belang van *Volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten* (artikel 3.8 lid 5 sub b onder 3 van de Wnb) en *ter bescherming van flora en fauna* (artikel 3.3 lid 4 sub b onder 4 van de Wnb en artikel 3.8 lid 5 sub b onder 1 van de Wnb).

Door de realisatie van windturbines neemt de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen af waarmee klimaatverandering vertraagt en beperkt wordt. Klimaatverandering kan een gevaar vormen voor de volksgezondheid door een toenemende kans op overstromingen, infectieziekten, extreme

weersomstandigheden en/of slechte lucht- en waterkwaliteit. Daarnaast vormt de kans op overstromingen ook een risico voor de openbare veiligheid.

Daarnaast geeft de ontheffinghouder aan dat “het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen, samen met het uitvoeren van klimaat-adaptieve maatregelen, van belang is om het verlies van biodiversiteit te voorkomen. De activiteit levert met het opwekken van hernieuwbare windenergie een bijdrage aan de beperking van de uitstoot van broeikasgassen. Daarmee worden de gevolgen van klimaatverandering voor flora en fauna beperkt. Hieronder vallen ook soorten met een nationale of Europese beschermingsstatus, waarvoor Nederland een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Hiermee dient de activiteit het belang van (de bescherming van) flora en fauna.

Wij kunnen instemmen met de in de aanvraag beschreven belangen. De genoemde belangen vormen een voldoende onderbouwing om het optreden van negatieve effecten op de aangevraagde soorten te rechtvaardigen.

2.1.3 Staat van instandhouding

Vleermuizen

Tijdens de realisatie van het windpark worden geen verblijfplaatsen van vleermuizen vernield. De werkzaamheden vinden overdag plaats zodat ook geen verstoring van vleermuizen plaatsvindt. Ook in de gebruiksfase wordt geen verlichting gebruikt. Een brugverbinding die gerealiseerd moet worden wordt op ten minste 2 meter hoogte boven het wateroppervlak gerealiseerd zodat de vliegroute voor vleermuizen boven de vaart geschikt blijft. Daarnaast zal door de realisatie van het energiepark het foerageergebied van vleermuizen veranderen. De akkerpercelen hebben echter weinig waarde voor de vleermuizen en de belangrijke structuren zoals de brede wateren en ruigtevegetatie blijven behouden.

De ingebruikname van de windturbines zal wel zorgen voor aanvaringsslachtoffers onder vleermuizen. De mortaliteit onder de verschillende vleermuizen is bepaald op basis van de gemeten vliegactiviteit in het onderzoeksgebied met de twee batcorders in 2018 en gegevens uit de vakliteratuur m.b.t. vlieghoogtes per soort. Aan de hand van metingen van vlieghoogtes (Roemer et al., 2017), monitoringsdata en meta-analyses van de mortaliteit in bestaande windparken (o.a. Rydell et al., 2012) is bekend welke mate van sterfte optreedt onder vleermuizen in windparken en hoe dit wordt gestuurd door factoren als locatie, rotorhoogte, terreintype etc. Deze data zijn gebruikt om een worst-case inschatting te geven van het aantal aanvaringsslachtoffers onder vleermuizen. De risicoanalyse is samengevat in tabel 7.7.2a (Passende Beoordeling energiepark Pottendijk, 24 april 2019). In totaal worden circa 4 tot 6 slachtoffers per turbine per jaar verwacht, gebaseerd op het aantal waargenomen vliegbewegingen in het plangebied en het deel van de tijd dat ze op rotorhoogte vliegen.

De voornaamste risicosoort is de gewone dwergvleermuis, met circa 2–3 slachtoffers per turbine per jaar. Daarnaast worden slachtoffers verwacht onder ruige dwergvleermuis (1–2 per turbine per jaar), rosse vleermuis (ca. 1 per turbine per jaar) en incidenteel ook laatvlieger. Onder de overige soorten worden geen structurele slachtoffers verwacht.

Om te bepalen of de gunstige staat van instandhouding in het geding is, wordt de door het Europese Hof van Justitie aangedragen en door het ORNIS-comité geformuleerde 1% mortaliteitsnorm gehanteerd. De 1% mortaliteitsnorm gaat uit van de 1% additionele sterfte als gevolg van het project, bovenop de natuurlijke sterfte van de betreffende soort. Als de 1% mortaliteitsnorm wordt overschreden, kan dit invloed hebben op de gunstige staat van instandhouding van die soort.

Uit de berekeningen is naar voren gekomen dat negatieve effecten op de staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis (in cumulatie met andere projecten), ruige dwergvleermuis (in cumulatie met andere projecten) en de rosse vleermuis niet zijn uit te sluiten.

Van vleermuizen is bekend (Limpens et al. 2013) dat het aantal slachtoffers gereduceerd kan worden wanneer een gerichte stilstandvoorziening wordt toegepast. Op de windturbines zal daarom de 'cut-in speed', de windsnelheid waarbij de turbine gaat draaien, worden verhoogd naar 5-6m/s. Met deze windsnelheid zullen nog weinig vleermuizen vliegen waardoor er minder risico is op aanvaringen. Dit is daarom een effectieve mitigerende maatregel waarbij de mortaliteit onder vleermuizen zodanig wordt gereduceerd dat er enkel nog incidentele slachtoffers zullen zijn. Aantasting van de staat van instandhouding van de betreffende vleermuissoorten is daarmee uitgesloten.

Vogels

Ten aanzien van de aalscholver, kneu, spreeuw, toendrarietgans, veldleeuwerik, vink, ringmus, zwarte kraai, gele kwikstaart, kleine karekiet, geelgors, Kievit, rietgors, roodborsttapuit, blauwborst, wilde eend, worden circa 1 slachtoffer per jaar verwacht.

In Bijlage 6 en 7 bij de Passende Beoordeling (BugelHajema, 24 april 2019) is per soort aangegeven wat de verwachte mortaliteit is ten opzichte van de 1% mortaliteitsnorm. Voor al de genoemde soorten ligt deze verwachte sterfte onder de 1% mortaliteitsnorm ook als cumulatieve effecten van andere windparken in de omgeving worden meegewogen.

Voor overige algemeen voorkomende vogels die geen binding hebben met het plangebied wordt verwacht dat het aantal aanvaringsslachtoffers per soort onder de één slachtoffer per jaar zal blijven. Deze worden gezien als incidentele slachtoffers. De gunstige staat van instandhouding van deze soorten komt daarmee niet in gevaar. Voor de realisatie van het zonnepark is het noodzakelijk dat er hoogwaardig foerageergebied wordt ingericht voor de buizerd en de sperwer. Hier kunnen ook andere soorten van meeprofiten.

2.1.4 Monitoring

Om uit te sluiten dat het aantal aanvaringsslachtoffers niet hoger zal zijn dan verwacht en gelet op onze taak om de staat van instandhouding van beschermde soorten te waarborgen, vinden wij het noodzakelijk om, tenminste voor een periode van drie jaar, een monitoringsplicht op te leggen. Monitoring levert noodzakelijke informatie op om voldoende inzicht te krijgen in de mogelijke effecten van de windturbines op de verschillende vogelsoorten. Dit kan onderbouwen of het treffen van verdere aanvullende maatregelen noodzakelijk is of niet. Een periode van drie jaar is nodig om mogelijke effecten te kunnen beoordelen en wordt als een redelijke termijn aangemerkt om het gemiddelde aantal slachtoffers per jaar onder vogels te kunnen bepalen.

2.2 Zonnepark

2.2.1 Overwegingen

De ontheffinghouder is voornemens een zonnepark te realiseren bestaande uit een veldopstelling van zonnepanelen over een oppervlakte van circa 35,54 hectare. Het plangebied voor het zonnepark valt binnen het plangebied van het voorgenoemde windpark. De panelen worden geplaatst op een frame van ongeveer 2 meter hoog. Het frame wordt in de bodem verankerd met palen tot 1 meter diepte. Onder de frames worden gras, veldbloemen en lokaal aanwezige planten ingezaaid. Om het zonnepark wordt ter beveiliging een hek geplaatst van 2 meter hoog. Aan de noordzijde wordt een aarden wal, met een hoogte van ongeveer 2,5 meter aangelegd.

Naar aanleiding van het voornemen van ontheffinghouder voor het exploiteren van het zonnepark is ecologisch onderzoek uitgevoerd naar de effecten van de realisatie en de ingebruikname van het zonnepark op beschermde plant- en diersoorten.

Op 23 februari 2018 is het plangebied bezocht om de geschiktheid van het plangebied voor beschermde natuurwaarden te beoordelen. Hieruit kwam naar voren dat aanvullend onderzoek noodzakelijk was naar amfibieën. Deze onderzoeken hebben op 9 mei en 1 juni 2018 plaatsgevonden conform het Kennisdocument Poelkikker (BIJ12). De poelkikker is in één sloot waargenomen in het zuiden van het plangebied en ten noorden van de schietbaan. Naar verwachting heeft de sloot de functie van voorplantingswater. Het nabijgelegen bosje en grondwal zijn de meest geschikte overwinteringslocaties voor de poelkikker.

2.2.2 Alternatievenafweging

De locatie van het zonnepark bestaat uit intensief beheerde akker- en graslandpercelen en grenst aan een terrein van het schietsportcentrum en verschillende racecircuit waardoor er al sprake is van geluidsverstoring in de directe omgeving. Het gebied heeft daarmee relatief lage natuurwaarden en is weinig geschikt voor verstoringgevoelige vogels. Het plangebied ligt daarnaast niet in het zicht van woningen of belangrijke fiets- of wandelroutes zodat effecten op omwonenden klein zijn. Het niet uitvoeren van het voornemen is niet wenselijk gezien de transitie die gemaakt moet worden naar duurzame energiebronnen. Ook voor de bescherming van natuurwaarden is dit noodzakelijk. Door voldoende maatregelen te nemen worden negatieve effecten op aanwezige beschermde soorten als de poelkikker zoveel mogelijk voorkomen.

2.2.3 Belangenafweging

De ontheffinghouder geeft in de aanvraag aan te werken in het belang van *Volksgezondheid of de openbare veiligheid* (artikel 3.3 lid 4 sub b onder 1), in het belang van *Volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten* (artikel 3.8 lid 5 sub b onder 3 van de Wnb) en *ter bescherming van flora en fauna* (artikel 3.3 lid 4 sub b onder 4 van de Wnb en artikel 3.8 lid 5 sub b onder 1 van de Wnb).

Door de realisatie van het zonnepark neemt de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen af waarmee klimaatverandering vertraagd en beperkt wordt. Klimaatverandering heeft negatieve effecten op de volksgezondheid door een toename van weersextremen en het daarmee samenhangende optreden van ziekteverwekkers en overstromingsrisico en problemen met (drink)watervoorziening. Daarnaast hebben deze gevolgen ook een direct effect op de openbare veiligheid.

Daarnaast geeft de ontheffinghouder aan dat het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen, samen met het uitvoeren van klimaat-adaptieve maatregelen, van belang is om het verlies van

biodiversiteit te voorkomen. De activiteit levert met het opwekken van hernieuwbare windenergie een bijdrage aan de beperking van de uitstoot van broeikasgassen. Daarmee worden de gevolgen van klimaatverandering voor flora en fauna beperkt. Hieronder vallen ook soorten met een nationale of Europese beschermingsstatus, waarvoor Nederland een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Hiermee dient de activiteit het belang van (de bescherming van) flora en fauna.

Wij kunnen instemmen met de in de aanvraag beschreven belangen. De genoemde belangen vormen een voldoende onderbouwing om het optreden van (beperkte) negatieve effecten op de aangevraagde soorten te rechtvaardigen.

2.2.4 Staat van instandhouding

Poelkikker

Er wordt aangenomen dat de stand van de poelkikker in Nederland stabiel is (Kennisdocument, BIJ12). Er wordt zoveel mogelijk buiten het leefgebied van de poelkikker gewerkt door op minimaal 200 meter van het voorplantingswater te werken. Om negatieve effecten op eventueel rondzwervende poelkikkers te voorkomen wordt er buiten de winterrust een amfibieënscherm geplaatst. Zo zullen de werkzaamheden niet leiden tot een verslechtering van de staat van instandhouding.

Buizerd en sperwer

Zowel de staat van instandhouding van de buizerd als die van de sperwer wordt beoordeeld als gunstig (Sovon). De nesten van beide soorten bevinden zich buiten het plangebied waardoor directe negatieve effecten niet zijn te verwachten. Door de realisatie van het zonnepark verdwijnt echter wel geschikt foerageergebied van deze soorten. Door voorafgaand aan de werkzaamheden in de omgeving het foerageergebied te verbeteren, zal er in de toekomstige situatie voldoende foerageergebied in de omgeving van de nesten zijn. Negatieve effecten op de staat van instandhouding van de buizerd en de sperwer zijn daarom niet te verwachten.

3 Zorgplicht en broedseizoen

Naast de soorten waarvoor de ontheffinghouder de ontheffing heeft aangevraagd kunnen ook andere soorten worden aangetroffen tijdens de uitvoering van de werkzaamheden.

Artikel 1.11 van de Wnb gebiedt eenieder voldoende zorg in acht te nemen voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende planten en hun directe leefomgeving. Activiteiten of werkzaamheden die leiden tot negatieve effecten op gebieden of specifieke plant- of diersoorten dienen achterwege gelaten te worden, of zo uitgevoerd te worden waardoor de effecten worden beperkt of ongedaan gemaakt.

Naast de zorgplicht dient de ontheffinghouder ook rekening te houden met het broedseizoen van vogels. Werkzaamheden die een negatief effect kunnen hebben op het broedsucces van vogels dienen uitgesteld te worden. Over het algemeen wordt voor het broedseizoen van vogels een periode aangehouden van 15 maart t/m 15 juli. Echter, dit kan in de praktijk per vogelsoort en per individu verschillen. Een ecologisch deskundige dient vast te stellen dat het broedseizoen voor de op het plangebied aanwezige soorten ten einde is.

4. Conclusie

Gelet op vorenstaande besluiten wij ontheffing van de Wnb te verlenen. Aan deze ontheffing zijn de voorschriften verbonden zoals vermeld in het besluit.